

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

ובכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

י"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.נ. שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ט

פרשת וילך

א. אור החיים

פרק לא' פסוק ב': (ב) לא אוכל עוד וגו'. לפי מה שפרשתי שהפיר בסלוק הנשמה הנקראת משה אמר לא אוכל על דרך אומרו בספר הזה (ח"א ר"ז): וז"ל כד נפקת נשמתא מבר נש באינון ארבעין יומין לית בר נש שליט בנשמתיה: עוד נתפון לומר להם טעם שהפיר שהיום מלאו ימיו ושנותיו, והגם שאמרנו הטעם, מדרך הצדיקים להעלים השגתם אשר ישיגו יותר על בני דורם, ולזה אמר להם טעם הכרתו בדרך משני טעמים, אחד לא אוכל עוד לצאת ולבוא שנטלה מפני הרשות ונתנה

אלות

ליהושע, שנית שה' אמר אליו לא תעבר את הירדן הזה מזה הפיר כי קרבו ימי הפקידה, ולדרך זה וה' נתן טעם להם לכיון היום ויבינו בה על הזמן המזדמן לפניו שיתחס אליו זכרון של היום כמו שפרשנו במקום אחר: עוד נתפון בסמיכות וה' אמר אלי למאמר לא אוכל וגו'. להודיע נאמנות עבודתו לבורא ברוך הוא, שהגם שלא יוכל עוד לצאת ולבוא אם יאמר אליו ה' עבר את הירדן יהיה מתאזר ועומד ומשמש להכניסם לארץ ולא היה נמנע מצד שלא היה יכול לצאת ולבוא אלא שה' אמר אליו לא תעבר וגו':

1. מה קושי מוצא כרננו על כך הוא מנסה להשיב מתחילת דבריו?
2. מהי תולמתו בקטע הראשון?
3. בקטע השני נותן כרננו שני טעמים לדבריו מה הם?
4. בקטע השלישי צוסק כרננו במה אחר מה מטריד אותו ומהי תולמתו?

* * *

ב. תוספת ברכה

פרק לא' פסוק ב':

לא אוכל עוד לצאת ולבוא וה' אמר אלי
לא תעבור את הירדן הזה (ל"א ב')

פירש"י, דהלשון וה' אמר אלי — זהו פירוש של לא אוכל עוד לצאת ולבוא, לפי שה' אמר אלי לא תעבור, עכ"ל, כלומר, הסבה שלא אוכל עוד לצאת ולבוא הוא מה שאמר ה' אלי שלא לעבור. ולפי"ז יתפרש הלשון "לא אוכל" לא מפני חלישות ורפיון הגוף, כי אם מפני שאין זה ברשותי, ואין הדבר תלוי בי, וכמו הלשון לא יוכל לבכר את בן האהובה (פ' תצא, כ"א ט"ז), לא יוכל לשלחה (שם, כ"ב י"ט) וכדומה. והבאור הוא, אין לו רשות לזה, וכן לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך (פ' ראה, י"ב י"ז). שהכונה אינך רשאי.

והי' לפי זה הוא"ו מן "וה" (אמר אלי) ממלא מקום המלה "יען" — יען כי ה' אמר אלי. ומצינו כהאי גונא בפ' בשלח (י"ד כ"א); וישם את הים לחרבה ויבקעו המים, שהבאור הוא, וישם את הים לחרבה יען כי נתבקעו המים, מפני כי בקיעת המים המים היתה סבה להחרבה, וכן שם

(ט"ז כ'): וירם תולעים ויבאש, שהבאור הוא, וירם תולעים — יען כי נבאש, כי הבאישה היא סבה להרמת תולעים. וכן בישיעה (ס"ד ד'): הן אתה קצפת ונחטא — שהכונה, אתה קצפת יען כי נחטא, ובאיוב (י"ד י'): וגבר ימות ויחלש, הכונה וגבר ימות, יען כי נחלש, כי החלישות סבה למיתה, ועוד כהנה, וכן כאן הכונה לא אוכל עוד לצאת ולבא לפניכם, כלומר, להיות מנהיגכם לעתיד בכניסה לארץ יען כי ה' אמר אלי לא תעבור את הירדן ולא אכנס עמכם לארץ.

והנה זה כתבנו לפי פירוש רש"י שהבאנו בתחלת המאמר, דהלשון וה' אמר אלי הוא באור על הלשון לא אוכל עוד לצאת ולבא, אכן במאמר הקודם פרשנו הלשון לא אוכל עוד לצאת ולבא, כפשוטו, מפני זקנותו וחולשתו, עיי"ש.

אלו

1. מה בדיוק פירוש רש"י כאן והאם פרשנו מקביל?
2. מה באים כל הפסוקים המצוטטים להוכיח?
3. בקטע האחרון חוזר פרשנו לפירוש לפי הפסוק, מהו?
4. למה מביא פרשנו שני פירושים כה שונים ומנוגדים?

* * *

ג. הכתב והקבלה.

פרק לא' פסוקים כ', כא', כג', כט' : (כ) אלהים אחרים. שאינן אלוהות אלא אסרים עשאים אלהים עליהם. ולא יתכן לפרש אלהים אחרים זולתי סגנאי הוא כלפי מעלה לקרותם אלוהות אלו (רש"י צפ' יתרו) ותיגומו (דיא פֿערגאָטטערטען אנדערע), ולשון זה יוחר צדור, כי גם אם נחגמנו כמ"ס שם ציתרו (אנדערע גאָטטער) עדיין יש צו מן הדופי. וזוה לשון יתרו שאמר גדול ה' מכל האלהים ואמרו גם המסורר (תהלים קל"ה), נכון על פסמי (מעבר אלם אלל דיא פֿערגאָטטערטען) ואין לורך לדחוקים. ענש"ס ציתרו, וצפ' צא י"ג: ונאצוני. פירש"י והכעיסוני וכן כל יאחץ לשון כעס, ויחר ככון למרוס לשון מילום וציון (פֿערג-אכטען) כמו נאלו כל הוכחתי. כמ"ס צשלח לך י"ד י"א: (כא) וענתה לפניו. אין נכון לתרגמו כמו תעיד נגדו (ווידער איהן לייגען) שלא אמר וענתה צו אלא לפניו, כי אין זה דבר הסיכה להרשיעם ולחייבם כ"א להראות להם שכך וכך התרה צם וכך הגיע אלהים וידעו לשום אל לצם, ואין זה עדות לחייבם לכן אמר לפניו. (כל"ס): (כג) ויצו את יהושע. האל ית' מנה אז את יוסע לבגיד, כמו ליתי שופטים ולך לבגיד ודומיהם (רע"ס): (כט) כי ידעתי אחרי מותי. אגיד צלוטה שירה וועיד צנס, שידעתי שתעשו צאופן שתקרה לכס הרעה, כדי שלא תיסקו העמיד אל המקרה, אכל תיסקו אל מה שסתחם ותחננו לצ לצו, כענין ואגיד לך עאלו צטרם תצא השמעתיך סן חלמר ענני עשה (הי"ל). ועם כי השחת כאשר תשמיתו אז וקראת. ור"ל כעת ידעתי אם אחר עותי תשמיתו אז יקרה:

אלו

1. מה קושי מוצא פרשנו בקטע הראשון וצ"ל מה הוא צומא? בפירושו הוא?
2. מה קושי מוצא פרשנו בפסוק כא' ומה בדיוק מצאנו?
3. מה בדיוק הוא מפרש בפסוק כ"ג'?
4. מה הביאה המצטיקה את פרשנו בקוואו לפאר את פסוק כ"ט'?
5. מהו הסברו לכך צ"ל פסוק זה?

* * *

ד. ספורנו עם פירוש הרב י. קופרמן.

פרק לא' פסוקים כא'-כד':

(כג) ויצו את יהושע. האל יתברך מנה אז⁴⁶ את יהושע לבגיד, כמו "צויתי שופטים" (שמואל-ב ז, יא), "וצורך לבגיד" (שמואל-א כה, ל), ודומיהם⁴⁷.

(כד) על ספר עד תמים. עם פְרֶשֶׁת האזינו ופְרֶשֶׁת וזאת הברכה⁴⁸.

(כא) פי ידעתי⁴³ את יצרו אשר הוא עושה היום. שאינם מצפים להכנס לארץ כדי לעבדני בה⁴⁴, כמו שהוא המקון מאתי, כאמר "ויתן להם ארצות גוים... בעבור ישמרו חקיו" (תהלים קה, מד-מה). אכל מצפים אותה להשביע נפשם המתאוה, וימשך מזה כל הרע שנקבא באמר "וישמן ישרון ויבצע" ⁴⁵ (להלן לב, טו).

כג

46. אחרי ש"ויכתב משה את השירה הזאת ביום ההוא וילמדה את בני ישראל", כלומר העדאת בני ישראל לקראת כניסתם לארץ כנען, כאשר **בעת** סיים משה רבינו את תפקידו ויעודו, 'אז' (ולא לפני כן) נתמנה יהושע לנגיד, כי הוא ינחילם את הארץ. 47. ספורנו לשמות ויג (ד"ה ויצום אל בני ישראל), וכן בראשית לו, לא (ד"ה לפני מלך מלך).

כד

48. כי לפני מינוי יהושע לתפקידו (פסוק כב) כתב רק את שירת האזינו. עתה בא גמר הכתיבה, והיינו פרשת וזאת הברכה. כאן מדובר על "התורה הזאת" ולא "השירה הזאת". אלה הם 'שני דינים', "השירה" באה להעיד, ואילו "התורה" באה מדין השלמת תורה שבכתב 'מפיו של הקב"ה לאזנו של משה' (כלשון הרמב"ן בהקדמה לתורה).

כא

43. נתינת טעם מדוע נחנך "וענתה השירה הזאת לפניו לעד". נראה ברור שרבינו מפרש "כי לא תשכח מפיו זרעו" כמוסב על שירת האזינו ולא על התורה כולה (כפירוש רש"י). 44. לא כפירוש המקובל של קל וחומר מאי שמירת מצוות בזמן שהם מושגחים בהשגחה פרטית מיוחדת במדבר, למה שיקרה כאשר יגיעו לארץ, שם יונהגו בהשגחה כללית יותר. 45. עיין הערה 43. לכן הביא רבינו מובאה משירת האזינו, ולא מפסוק טז לעיל "וקם העם הזה וזנה". לא על ראייה היסטורית מדובר, כי אם על הצורך בהעדאתם על ידי שירת האזינו.

אלו

1. פרשנו מסביר מה ידע משה כפי צכסיו, מה בדיוק ידע, למה זה חשוב?
2. מתי מינה הקב"ה את יהושע ולמה זה חשוב להדגיש כאן?
3. מה לדעתו ההפך בין שירת האזינו לתורה וזאת הברכה?

* * *

ה. הר צבי - הרב פסח צבי פרוך זצ"ל.

פרק לא' פסוק כא':

והיה כי תמצאן אותו רעות רבות וצרות וענתה השירה הזאת לפניו לעד כי לא תשכח מפיו זרעו (לא, כא).

"ר" יוחנן כי מטי להאי קרא הוי בכי, 'והיה כי תמצאנה אותו רעות רבות וצרות', אמר, עבד שרבו ממציא לו רעות וצרות, כלום תקנה יש לו" (חגיגה דף ה ע"א).

יש לעיין מה הלשון אומרת "ממציא". ואפשר לפרש, שהרי אם האדון מפיל שן ועין עבדו, הרי העבד יוצא לחירות תחת שינו ועינו אבל כשממציא לו ע"י אחרים, הרי אין לעבד כלום ממכות אלו, לפי שאינו יוצא לחירות. לכן בכה ר' יוחנן, שמכות אלו הם ללא תועלת.

אלו

1. פרשנו 663 מאמר מן המארא פאסכת חז"ה, איך הוא מסביר ומפין מאמר זה?
2. איך הוא מסביר את המילה: "ממציא" ומה זה מסייץ לו בפירושו הוא?
3. מה פכא זאת הפתרון לפציה כאופה זו?

ו. רמב"ן.

פרק לא' פסוק כג':

(כג) ויצו את יהושע בן נון. מוסב למעלה כלפי שכונה * כמו שמפורש אל הארץ אשר בשבעתי להם ואנכי אהיה עמך⁴⁰, לשון רש"י. ויפה פירש * ועל דעת ר"א⁴¹ ויצו את יהושע. משה במצות השם, ועל כן אמר אשר נשבעתי להם. וכן מצינו⁴² שאמר משה ונתתי מטר ארצכם בעתו⁴³, וכן ונתתי עשב בשדך לבהמתך * וכן למען תדעו כי אני ה' אלהיכם⁴⁴, וכן ישלח ה' בכ את המארה מפני רוע מעלליך אשר עזבתני⁴⁵, וכבר דברתי בהם⁴⁶:

אלו

1. אינה קושי מוצאים הפרשנים קטע זה?
2. מהי דעת רש"י?
3. לצומתו מהי דעת האבן-עזרא?
4. התוכל לנסות להסביר למה פרשנו מצדדך את פירוש רש"י?

* * *